

Belə bir şəraitdə Azərbaycan xalqı XX əsrdə ilk dəfə Heydər Əliyevin şəxsinə özünün güclü ümummilli liderini yetişdirmiş və onun ətrafında sıx birləşmişdir.

1985-ci ildə Qorbaçovun hakimiyyətə gəlişi ilə keçmiş SSRİ-nin türk-müsəlman xalqlarına, ilk növbədə isə bu xalqların lideri hesab olunan Heydər Əliyevə qarşı məkrli planlar hazırlanmağa və həyata keçirilməyə start edildi. Respublikadan mərkəzə böhtan, yalan dolu məktublər yollanır, mərkəzi mətbuatda iftiralı yazılar dərc olunmağa başlandı. Stepanakertə bazara alverə gələn azərbaycanlılardan tərəzi vermək adı ilə pasportları yığılır, bütün məlumatlar yazılır, imza atdırılır, sonra isə istədikləri məzmununda böhtan yazılır, imzalar arxasına tikilərək Moskvaya göndərilirdi. Həmin vaxtlarda İttifaqın nüfuzlu qəzeti olan "Literaturnaya qazeta"da Vaynşteynin "Əliyevçilik" adlı böyük məqaləsi dərc olunmuşdur-iftira, yalan, böhtanla dolu yazının müəllifinin qohumu Azil-də hüquqşünas işləyirdi-onun məqalənin yazılması ilə bağlı dedikləri dövrün eybəcərliyinin göstəricisi idi. Məqalə Moskvanın rəhbəri, keçmiş respublika prokuroru, rüşvətə görə işdən qovulan Qanbay Məmmədovun maliyyə köməyi, respublika rəhbərliyinin biganəliyi nəticəsində dərc olunmuşdur. Keçmiş İttifaq rəhbərliyi müsəlman respublikalarının iqtisadi və mədəni inkişafına şərait yaratmır, bu respublikaların xalqları ilə ikinci dərəcəli vətəndaşlar kimi rəftar edirdilər.

SSRİ-nin ali rəhbərliyində təmsil olunan Heydər Əliyevin bu məsələdə tutduğu prinsipial, humanist və qətiyyətli mövqeyi onun Sov.İKP MK Siyasi Bürosunun və SSRİ hökumətinin tərkibindən istefası ilə nəticələndi. Heydər Əliyev hakimiyyətdən uzaqlaşdırsa da Moskva onun siyasət iradəsindən ehtiyatlanaraq Özbəkistanda həyata keçirdiyi, minlərlə günahsız insanın həbs olunması ilə nəticələnən Qdlyanın "pambıq qiyamını" Azərbaycanda həyata keçirə bilmədi. Qorbaçovun və onun ətrafındakı millətçi erməni dairələrinin Azərbaycana təzyiqləri daha da gücləndi-Azərbaycanı parçalamaq, onun inkişafının qarşısını almaq, əhalini sonu görünməyən etnik münaqişəyə cəlb etmək məqsədi ilə qondarma Dağlıq Qarabağ problemi ortaya atıldı, Azərbaycan torpaqlarının işğalının əsası qoyuldu. Azərbaycan xalqının milli və tarixi maraqlarını qorumağa, ölkə vətəndaşlarını müdafiə etməyə qadir olmayan o zamankı Azərbaycan rəhbərləri mərkəzin bir çox hallarda Azərbaycanın zıyanına olan qərarlarını kor-koranə yerinə yetirməkdən başqa bir iş bacarmırdılar. SSRİ rəhbərliyinin Azərbaycana münasibətdə yol verdiyi tarixi ədalətsizlik, respublika rəhbərliyinin fərsizliyi, Dağlıq Qarabağ probleminin həllində yol verilən kobud səhvlərdən yorulan xalq meydanlara axışaraq həm sovet rəhbərliyinə, həm də onun yerlərdəki canişinlərinə öz kəskin etirazlarını bildirdi. Azərbaycanda keçmiş SSRİ rəhbərliyinə etimadsızlıq, eləcə də milli-azadlıq hərəkatının ilk rüşeymləri Qarabağ problemi ilə bağlı meydana çıxdı. Problemin həll edilməməsi bu etimadsızlığın və mübarizə əhval ruhiyyəsini daha da artırdı.

Xalq hələ 1988-ci ilin ilk mitinqlərindən başlayaraq, Azərbaycanın üzleşdiyi ciddi problemləri həll etməyə qadir siyasətçini görür və onun yəni Azərbaycan rəhbərliyinə qayıtmasını arzulayırdı. Yüzlərlə adamın mitinq və nümayişlərə Heydər Əliyevin portretləri ilə çıxması bu arzusunun ümumxalq miqyasında, açıq şəkildə ifadəsi idi. Bu arzu münaqişə zonasında - Dağlıq Qarabağın və ətraf rayonların azərbaycanlı əhalisi arasında daha kəskin surətdə və qətiyyətlə ifadə olunurdu. Bütün Azərbaycan xalqı öz böyük oğluna - Heydər Əliyevə qarşı yerli və mərkəzi mətbuat səhifələrində aparılan qərəzli kompaniyaya qəti etirazını dönə-dönə bildirmişdir.

Milli Qurtuluşun memarı

Həmin dövrdə olan, mərkəzin etimadını qazanmaq üçün dəridən-qabıqdan çıxan respublika rəhbərliyi milli birlik haqqında, xalq düşdüyü ağır vəziyyətdən qurtarmaq haqqında düşünürdü-məhz onların xalqın taleyinə tam laqeydliyi, o zamankı SSRİ rəhbərliyinə yarınməq naminə yol verdikləri milli xəyanət, fəaliyyətsizlik və prinsipsizlik 1990-cı il yanvarın 20-də Bakıya sovet qoşun hissələrinin yeridilməsi və Azərbaycan xalqının ədalətli, haqlı tələblərinin qan içində boğulmasına gətirib çıxarmışdı. Moskvada yaşayan Heydər Əliyev sülhsevər Azərbaycan xalqına qarşı silah tətbiq edilməsini qətiyyətlə pisləmiş, 20 yanvar cinayətinin mahiyyətini və onu törədən qüvvələrin niyyətlərini aydın şəkildə göstərmiş, Azərbaycanın haqq səsinə dünyaya yaymışdır.

Moskvanın təzyiqlərinə və yerli hakimiyyətin törətdiyi bütün təhlükəli maneələrə baxmayaraq 1990-cı ilin yayında Azərbaycana qayıdan Heydər Əliyev Azərbaycanda kommunist ideologiyasının hələ də dövlət səviyyəsində davam etdirildiyi bir şəraitdə milli və bəşəri inkişaf yolunda siperə çevrilmiş bu ideologiyadan qətiyyətlə imtina etdi. Xalq onu yekdilliklə Azərbaycan Ali Sovetinə deputat seçdi-o Ali Sovetin iclaslarında Dağlıq Qarabağ probleminin həlli, respublikanın gələcək siyasəti və iqtisadi müstəqilliyi ilə bağlı proqram mahiyyətli nitqlərlə çıxış etdi-təəsüf ki, çoxları fundamental, uzaqgörən təklifləri dərk edib qiymətləndirə bilmədi.

1991-1993-cü illərdə Ulu öndər Naxçıvana rəhbərlik etdi-Azərbaycan Respublikasının üçrəngli bayrağı ilk dəfə Naxçıvan Ali Məclisi üzərində qaldırıldı.

1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikasının Dövlət müstəqilliyi haqqında Konstitusiyaya Akti qəbul edildi. Bu sənədlə Azərbaycan hüquqi baxımdan müstəqillik əldə etsə də, əslində yerli rəhbərlik imperiyaya yarınməq siyasəti yeridirdi-onlar Ermənistanın Azərbaycana qarşı açıq təcavüzünün qarşısını almaq, Dağlıq Qarabağda yaşayan azərbaycanlıların təhlükəsizliyini təmin etmək, ordu quruculuğuna başlamaq və digər bu kimi tədbirləri həyata keçirmək əvəzinə yalnız öz şəxsi hakimiyyətlərini qorumağa çalışırdılar.

Xalq hərəkatı dalğasında siyasət sənəyə gələnərlə hakimiyyətdə olanlar arasında kürsü davası gedirdi-ölkədə kaos, özbaşnalıq hökm sürürdü, ayrı-ayrı şəxslərə, siyasi qruplara mənsub qanunsuz silahlı dəstələrin yaradılması ölkəni vətəndaş müharibəsinə sürükləyirdi-bütün bunlar XX əsrin ən böyük faciələrindən olan Xocalı soyqırımını ilə nəticələndi. Hakimiyyətdən

rüşvayçılıqla uzaqlaşdırılan rejimi heç bir dövlət idarəçiliyi təcrübəsi olmayan, mitinq tribunallarından gələn AXC iqtidarı əvəz etdi. AXC-nin meydan qəhrəmanları özərini iddialı şəkildə milli azadlıq hərəkatının liderləri adlandırsalar da, əslində ölkədə gedən proseslər, milli azadlıq hərəkatının, müstəqillik meyllərinin güclənməsi bütün keçmiş SSRİ məkənində, hətta dünya miqyasında cərəyan edən proseslərlə sıx bağlı idi.

Yaranmış şəraitdə Azərbaycan xalqı öz sınıq liderinin hakimiyyətə qayıdışını daha böyük təkid və qətiyyətlə tələb etməyə başladı-əslində xalqın bu tələbi hələ 1988-ci il mitinqlərindən başlayaraq mütemadi şəkildə irəli sürülürdü. Yüz minlərlə adam millət və dövlət üçün belə böhranlı məqamda Heydər Əliyev təcrübəsindən, siyasi fəhmindən və uzaqgörənliyindən istifadə olunmasını, onun yəni Azərbaycanın strateji cəhətdən faydalanmaq istəmədiyini tələb edirdi. Lakin nə sovet imperiyasının sadıq buyruqçuları olan yerli kommunist "rəhbərlər", nə də silahlı çevrilişlər yolu ilə müəmmalı şəkildə hakimiyyətə gəlmiş yalançı demokratik qüvvələr milli dövlət quruculuğunda, milli həmrəylik və birlik yolunda son dərəcə mühüm amil olan Heydər Əliyev fenomenindən faydalanmaq istəmirdilər. Çünki birincilər üçün öz ağalarının əmr və tapşırıqlarını sədaqətlə yerinə yetirmək, ikincilər üçün isə əllərinə keçirdikləri hakimiyyət kürsüsünü nə yolla olursa-olsun qoruyub saxlamaq hər şeydən vacib idi. Xalqın və dövlətin taleyi onlar üçün o qədər də əhəmiyyətli deyildi. Onlar Heydər Əliyevin necə böyük bir qüvvə olduğunu, Azərbaycanı düşdüyü bəlalardan yalnız onun çıxara biləcəyini kifayət qədər başa düşürdülər. Lakin hakimiyyət hərisliyi, hədsiz ambisiyalar və milli maraqlara tam laqeydlik bu imperiya buyruqçularına və əyalət siyasətçilərinə layiq olmadıqları halda tutduqları yer ümummilli mənafeələr naminə xalqın həqiqi liderinə, müdrik rəhbərinə və yol göstəricisinə qaytarmağa imkan vermirdi. İstər o dövrdə hakimiyyətdə olanlar, istər də qəfil zühur etmiş digər başbəla "siyasi liderlər" və onların öz ətrafına topladıqları qruplar xalqın yeganə ümid yeri olan Heydər Əliyevi hər vechlə siyasət meydanından sıxışdırıb çıxarmağa, onu xalqdan təcrid etməyə can atır və bu yolla da özlərini güclü şəxsiyyətdən qorumaq istəyirdilər. Bu adamlar adı bir həqiqəti belə dərk etmək istəmirdilər ki, konkret ictimai-siyasi şəraitdə hakimiyyətin əldə edilməsi mümkün olsa da, onun idarə edilməsi çox-çox çətinirdi.

Parlamentin o dövrdə keçirilən iclaslarında Ulu öndərin tövsiyyə xarak-

teri hər bir çıxışına yerlərdən mənasız, problemdən uzaq replikalar atılır, mikrafon qarşısında hazırlanmış xüsusi adamların böhtan dolu çıxışlarının növbəsi yaranırdı. Seçkilərlə bağlı yaş senzi müzakirə olunarkən xalqın tələbi ilə 70 yaş məhdudluğunun aradan qaldırılması məsələsində də saxtakarlığa yol verildi-guya Heydər Əliyevin razılığına almaq üçün Naxçıvana zəng vurmağın mümkün olmadığı bəhanəsi ortaya atıldı. Bundan əlavə AXC-nin missionerləri "biz hakimiyyətə gəlmək üçün altı dövlətin razılığını almışıq" bəyanatları da güllünc görünürdü.

Qarabağ problemini həll etmək və ölkədə demokratik dəyişikliklər aparmaq vədi ilə hakimiyyətə gələnlər nəinki öz vədlərinə əməl etmədilər, hətta qısa müddət ərzində ölkəni fəlakət girdabına, vətəndaş müharibəsi və parçalanma həddinə gətirib çıxardılar. Onların bir illik hakimiyyəti dövründə Azərbaycanın strateji cəhətdən əhəmiyyətli əraziləri itirildi, yeni ərazi itkiləri üçün real təhlükə yarandı. Ordu quruculuğu sahəsində konkret heç bir iş görülmədi. Dövlət quruculuğu kimi son dərəcə mühüm sahə başlı-başına buraxıldı, xalqın mənafeyi unudularaq, ayrı-ayrı şəxslərin istək və iddialarına meydan açıldı. Xarici siyasət xəttinin müəyyənləşdirilməsində yol verilən kobud səhvlər və ifrat subyektivizm halları Azərbaycanın dünya miqyasında təkəllməsinə, bir sıra region dövlətləri ilə qarşılıqlı münasibətlərinin gərginləşməsinə gətirib çıxardı. Ölkədə dövlətə deyil, ayrı-ayrı şəxslərə xidmət edən silahlı dəstələr yarandı. Bu isə həmin şəxslərin Konstitusiyaya zidd yolla hakimiyyətə gəlmələri, qeyri-sabitlik və hərə-mərclik üçün zəmin yaratdı, Azərbaycanın bir müstəqil dövlət kimi varlığını təhlükə altına aldı. Ölkədə iqtisadi böhran dərinləşdi, xalqın həyat səviyyəsi xeyli pisləşdi, hakimiyyətin bütün pillələrindəki fərsizlik, təcrübəsizlik və naşılıq, kadr siyasətində neobolşevizm meylləri və kobud səhvlər yalançı "demokratik" iqtidarın bütün mahiyyətini, onun xalqdan uzaqlığını, sosial dayaqlardan məhrum olduğunu aşkara çıxardı. Siyasi böhran 1993-cü ilin əvvəllərindən başlayaraq daha kəskin xarakter aldı-daxildəki pozucu qüvvələrin və xaricdəki təhrikiçilərin fəal əməkdaşlığı sayəsində Azərbaycanın parçalanmasının əsası qoyulur, etnik qarşıdurmalar və vətəndaş müharibəsi üçün zəmin hazırlanırdır-artıq Azərbaycanda hökumət böhranı deyil, dövlət böhranı yaranmışdır. Kəlbəcərin işğalı Azərbaycanda böhranı son həddə çatdırdı-bununla bir sırada ölkə daxilində hərə-mərclik, quldurluq, korrupsiya, banditizm baş alıb gedirdi, cəzasızlıq mühiti yaranmışdır, addım-başlı insanların

hüquqları tapdalanırdı, iqtidarın dövlət idarəetmədə sərişəsizliyi, ciddi siyasi səhvləri, tale yüklü məsələlərdə düzgün qərarlar qəbul edə bilməməsi, xalqdan ayrılması və onun etimadını tamamilə itirməsi hakimiyyəti iflic vəziyyətinə gətirdi. Ölkə idarə edilmir, hər kəs öz başının çarəsini qılmağa çalışırdı.

Öz ətrafında qanunsuz silahlı hərbi birləşmələr yaratmış siyasi qruplar hakimiyyət uğrunda çəkişməni yenidən qızışdırmağa başlamışdılar.

Gəncədə S.Hüseynovun başçılıq etdiyi hərbi dəstələr xalqdan dəstək görməyən iqtidarının istefasını tələb edərək, Gəncədə Bakıya yürüş edib, yolüstü rayonlarda yerli hakimiyyəti öz əllərinə aldılar. Digər tərəfdən Azərbaycana arxadan zərbə vuraraq, "Talış-Muğan Respublikası" elan edən Ə.Hümbətov və onun ətrafında birləşən separatçı quldur dəstələri cənub bölgəsində ağalığa edirdilər. Şimalda Sadval fəallaşmışdır. İqtidar özünü qorumaq məqsədi ilə Milli Ordu hissələrini cəbhə bölgəsindən çıxarmaları nəticəsində erməni təcavüzkarlarının Azərbaycanın yeni-yeni yaşayış məntəqələrini işğal etməsinə şərait yaranırdı. Müstəqilliyini yenidən əldə etmiş Azərbaycan bir dövlət kimi dağılmaq, dünyanın siyasi xəritəsindən silinmək təhlükəsi qarşısında qalmışdı. Ölkə ərazisi etnik parçalanma, xalqımız vətəndaş müharibəsi kimi real təhlükə qarşısında qalmışdır.

Belə bir vəziyyətdə Azərbaycan xalqı Heydər Əliyevin siyasət hakimiyyəti qayıtması tələbini daha qətiyyətlə irəli sürdü. Hər gün Azərbaycanın müxtəlif yerlərindən Naxçıvana nümayəndələr yollanır, teleqramlar göndərilir, Heydər Əliyev hakimiyyətə, çətin vaxtda xalqın xilasına çatmağa dəvət edilirdi. Xalq yeganə çıxış yolunu öz böyük oğlunun şəxsiyyətində, qətiyyət və zəkasında görürdü. Xalq və tarix qarşısında məsuliyyət hissindən qorxuya düşən, o biri tərəfdən özünün yaratdığı problemlər mənəfəsindən çıxış yolu tapa bilməyən iqtidar xalqın bu haqlı tələbinin qarşısında davam getirə bilmədi. İyunun 9-da Heydər Əliyev Bakıya gəldi, artıq ilk təzahürləri meydana çıxmış vətəndaş müharibəsi alovunu söndürmək üçün Gəncəyə getdi, böyük çətinliklər və iradi qüvvə bahasına böhranın səngidilməsinə nail oldu. 1993-cü il iyunun 15-də müstəqil Azərbaycanın siyasət tarixinin ən məhsul və şanlı günlərindən biri yaşandı. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin iclasında Heydər Əlirza oğlu Əliyev Ali Sovetin sədri seçildi.

Azərbaycan xalqının azadlığının, müstəqil dövlətçiliyinin müqəddəratının həll edildiyi ən ağır günlərdə Heydər Əliyevin öz xalqının iradəsinə tabe olaraq ölkə rəhbərliyinə qayıtması əslində onun müstəqil Azərbaycan Respublikasını, Azərbaycan xalqını, milli-azadlıq hərəkatında qazanılmış tarixi nailiyyətləri məhv olmaqdan xilas etmək kimi çox çətin və şəfəfli bir missiyanı könüllü olaraq öz üzərinə götürməsi idi-bu, sözün əsil mənasında, "ömrümün qalan hissəsini də xalqıma qurban verirəm" deyən böyük şəxsiyyətin öz xalqı, öz Vətəni qarşısında misilsiz fədakarlığı idi.Əvvəlki hakimiyyətdən Heydər Əliyevə son dərəcə ağır miras qalmışdır-siyasi oyunlara və hakimiyyət çəkişmələrinə cəlb edilmiş ordu öz döyüş qabiliyyətini itirmişdir, naşılıq və sərişəsizlik nəticəsində dövlət aparatı dağılmış, idarəetmə və nəzarət funksiyasından məhrum olmuşdur. 1993-cü ilin iyun günlərində Azərbaycan təkə mədəni böhran içərisində idi, cəmiyyətdə ümidsizlik və inamsızlıq əhval-ruhiyyəsi kök atmağa başlamışdır. Heydər Əliyevin qarşısında yalnız ölkəni böhran vəziyyətindən çıxarmaq deyil, həm də xalqın geniş təbəqələrini Azərbaycan dövlətçiliyi ideyası ətrafında birləşdirmək, ona ümid və inam aşılamaq, qətiyyət və mübarizlik tələq etmək vəzifəsi dayanırdı.

Ardı Səh. 12

Əvvəlki Səh.11

Azərbaycan dövlətçiliyinin xilas-karı kimi yenidən siyasi hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyev öz sarsılmaz iradəsi, əzmi, zəngin dövlətçilik təcrübəsi və siyasi fəhmi ilə tezliklə bu mühüm vəzifələrin öhdəsindən gəlməyə tam qadir olduğunu göstərdi. 1993-cü ilin avqustunda Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü cənubdan təhdid edən oyuncaq "Talış-Muğan Respublikası" iddiasına xalqın iradəsi ilə silah işlədilmədən son qoyuldu. Böyük çətinliklərə baxmayaraq, xalq güclü şəxsiyyətin, böyük dövlət xadiminin, Qarabağ problemi də daxil olmaqla Azərbaycan xalqı və dövlətçiliyi qarşısında duran mühüm problemləri həll etməyə qadir şəxsiyyətin siyasi hakimiyyətə qayıdışından sonra sabaha daha böyük ümid və inamla baxmağa başladı. Məhz bu ümid və inamla Azərbaycan xalqı 1993-cü il oktyabrın 3-də yekdilliklə Heydər Əlirza oğlu Əliyevi Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçdi. Siyasi hakimiyyətə qayıdışı ilk gündən Heydər Əliyev elə bir dövlət qurmağa başladı ki, bu dövlət həm özünü, həm də vətəndaşlarını qorumağa tam qadir olduğunu dönə-dönə sübut etmişdir. Azərbaycan dövlətçiliyinə qarşı 1994-cü ilin oktyabrında və 1995-ci ilin mart ayında qaldırılan qiyamlar Prezidentin və xalqın yekdil iradəsi ilə dərhal yatırıldı. Xüsusilə 1995-ci ilin martında Xüsusi təyinatlı polis dəstəsinə istifadə etməklə daxildəki barışmaz müxalifətin və xaricdəki havadarlarının fəal yardımı ilə Heydər Əliyev hakimiyyətini devirmək, Azərbaycanda oyuncaq Dövlət Şurası qurmaq və ölkənin müstəqilliyinə son qoymaq cəhdləri prezident tərəfindən Azərbaycanın siyasi tarixində bənzəri olmayan soyuqqanlıq və qətiyyətlə dəf olundu. Prezidenti sui-qəsd yolu ilə aradan götürmək və beləliklə də onun yürütdüyü Azərbaycanın dövlət müstəqilliyi siyasətinə son qoymaq istəyən qara qüvvələrin əl atdığı qeyri-insani üsullar heç bir nəticə vermədi və xalq tərəfindən sonsuz nifrətlə qarşılandı. 1988-ci ildən bəri dəfələrlə özünün dövlət və hökumət başçılıqlarına qarşı mitinqlər, nümayişlər, piketlər düzəldən xalq ilk dəfə Heydər Əliyevin Prezidentliyi dövründə legitim dövlət hakimiyyətini, legitim Prezidenti müdafiə üçün izdihamlı mitinqə toplandı. Heydər Əliyev xalqın Prezidenti olduğunu, xalq isə ona olan dərin hörmət və məhəbbətini sözdə deyil, əməldə nümayiş etdirdi. 1993-cü ilin sonu - 1994-cü ilin əvvəllərində Azərbaycan ordusunun cəbhədəki uğurları, 1994-cü ilin mayında atəşkəs haqqında razılığın əldə edilməsi, həmin ilin sentyabrında Bakıda dünyanın aparıcı neft şirkətləri ilə "Əsrin müqaviləsi"nin bağlanması, dövlət aparatının təkmilləşdirilməsi və Milli Ordunun qurulması, ölkədəxili vəziyyətin sabitləşməsi, dünya miqyasında Azərbaycana marağın artması və dünyanın iri dövlətlərinin Azərbaycanın haqq işini dəstəkləməyə başlaması, mahir siyasətçinin Lissabon sammitində siyasi qələbəsi, Azərbaycan Prezidentinin uğurlu xarici səfərləri bu inamı daha da qüvvələndirir. Son dərəcə mürəkkəb və qarışıq bir şəraitdə siyasi hakimiyyət sükani arxasına keçən Heydər Əliyev qısa müddət ərzində Azərbaycan öz vətəndaşları üçün sakitliyin, vətəndaş həmrəyliyin, əmin-amanlığın hökm sürdüyü, demokratik təsisatların fəaliyyəti üçün geniş şərait yaradıldığı bir ölkəyə, xarici sərmayəçilər üçün isə əlverişli imkanlar açan, hərtərəfli əməkdaşlığa hazır olan bir tərəfdaşa çevirdi. Fəlakət qarşısında qalan Azərbaycan güclü Ümummilli liderin əzmi və iradəsi ilə düşdüğü ağır vəziyyətdən qurtardı, qısa müddət ərzində beynəlxalq birliyin təməlini qoydu. Ulu Öndər Heydər Əliyev

yasətçiləri arasında öz yeri olan Azərbaycan Prezidenti böyük nüfuzu və siyasi iradəsi sayəsində rəhbəri və qurucusu olduğu dövlətə də belə bir nüfuz qazandırmaya nail oldu. Bir əsrdə ikinci dəfə milli dövlətçiliyi dağılmaq təhlükəsi qarşısında qalan Azərbaycan xalqı yalnız Ulu öndərin dühasına arxalanaraq, öz dövlətini qorudu, qurdu və möhkəmləndirdi. Xalq öz böyük, sınınmış liderinin sayəsində milli qurtuluşa nail oldu. Ümummilli lider dövlət quruculuğu sahəsində başladığı böyük işi məntiqli şəkildə davam etdirərək, müstəqil Azərbaycan Respublikasının ilk Konstitusiyasının hazırlanmasına rəhbərlik etdi. Azərbaycanın siyasi tarixində yeni bir era açan və onun dövlət müstəqilliyinin, cəmiyyətdə insan azadlığının və demokratik dəyərlərin əsas qaranına çevrilən bu Konstitusiya 1995-ci il noyabrın 12-də referendum yolu ilə qəbul edildi. İlk dəfə olaraq demokratik şəraitdə çoxpartiyalılıq əsasında Azərbaycan parlamenti - Milli Məclisi seçildi. Azərbaycan Respublikası dünyanın azad, sverən, müstəqil dövlətləri arasında özünə layiq yerini tutdu. Yaxın tarixi keçmişin bütün çətinlik və məhrumiyyətlərini öz gözələri ilə görmüş Azərbaycan xalqı 1993-cü il iyunun 15-dən sonra ölkəsi və özü üçün tamamilə ye-

ona ünvanlanan çoxsaylı müraciətləri, xalqın çağırışını cavabsız qoymayıb Bakıya gəldi və dahiyənə bir zəka, möhkəm iradə ilə xilaskarlıq missiyasını yerinə yetirdi. Ulu Öndər 13 iyunda parlamentdə çıxış etdi, Gəncəyə gedib oradakı vəziyyətlə tanış oldu. 15 iyunda isə Ulu Öndər Heydər Əliyev Azərbaycan Ali Sovetinin Sədri seçildi. Beləliklə, respublikamız müstəqilliyini itirmək təhlükəsindən qurtuldu. Azərbaycanın sabitlik və inkişafı səciiyyətlənən qurtuluş tarixi başladı. Xalqın böyük etimadı əsasında Ulu Öndər Heydər Əliyev ilk dəfə 1993-cü il oktyabrın 3-də, ikinci dəfə isə 1998-ci il oktyabrın 11-də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçildi. Ulu Öndər qısa müddətdə siyasi sabitliyi bərqərar etdi, dövlət çevrilişi cəhdlərinin qarşısını aldı, cəbhədə atəşkəsə nail olundu, Azərbaycanın beynəlxalq əlaqələri inkişaf etməyə başladı. Ümummilli Lider iqtisadiyyatda ciddi dönüşə nail olmaq üçün respublikanın Xəzər dənizi hövzəsində malik olduğu zəngin karbohidrogen ehtiyatlarından səmərəli istifadəni vacib sayırdı. 1994-cü il sentyabr ayının 20-də dünyanın 8 aparıcı ölkəsinin 13 transmilli neft şirkəti ilə "Əsrin müqaviləsi" adını almış möhtəşəm layihə imzalandı. Bununla da Ulu Öndər Azərbaycanın bugünkü və gələcək

liq ideyaları ətrafında birləşdi. Ümummilli liderin müdrikliyi və qətiyyəti sayəsində Azərbaycanda vətəndaş qarşılıqlarına birləşməyə son qoyuldu, ölkəmiz kaosdan, siyasi çəkişmələrdən, sosial-iqtisadi böhrandan xilas oldu. Azərbaycan müstəqil, demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət kimi inkişaf etməyə başladı, problemlər məhəllələrlə həll olundu, siyasi sabitlik yarandı. Ümummilli lider ölkənin ictimai-siyasi, sosial, iqtisadi, elmi-mədəni həyatında, beynəlxalq əlaqələrdə dönüş yaratdı, elmi əsaslara, beynəlxalq norma və prinsiplərə uyğun müstəqil dövlət quruculuğu prosesinə başladı. Ulu Öndərin həyata keçirdiyi təxirəsalınmaz tədbirlərin nəticəsi kimi, bir tərəfdən, ordunun formalaşdırılması, Azərbaycanın milli mənafeələrini qorumağa qadir nizami ordunun yaradılması, torpaqlarımızın müdafiə olunması ilə bağlı mühüm addımlar atıldı, digər tərəfdən, atəşkəsə nail olmaq üçün bütün siyasi və diplomatik vasitələr işə salındı, bunun da nəticəsində 1994-cü ilin mayında ölkəmiz üçün həyatı əhəmiyyət kəsb edən atəşkəsə nail olundu. Azərbaycanda müstəqil dövlətçilik ənənələri formalaşdırılmışdır və şübhəsiz ki, bu mühüm nailiyyətin əldə edilməsində Ümummilli liderin fədakar xidmətlərinin müstəsna əhə-

hər bir vətəndaşı güclü Azərbaycanla qürur duyur. Son illərdə dünyada ən yaxşı iqtisadi inkişaf göstəricilərindən biri məhz Azərbaycanda qeydə alınmışdır. Qlobal reyting agentlikləri, o cümlədən Davos İqtisadi Forumu, Dünya Bankı milli iqtisadiyyatımızın durumu və perspektivləri ilə bağlı müsbət rəylər ifadə etmişlər. Respublikamızın iqtisadi, maliyyə potensialının genişlənməsi ilə paralel şəkildə, beynəlxalq nüfuzu da əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır, qısa müstəqillik tarixində Azərbaycan dünyanın 155 ölkəsinin dəstəyini qazanaraq 2012-2013-cü illərdə BMT TŞ-nin qeyri-daimi üzvü seçilmişdir. Hazırda respublikamız Türk Şurasına, sıralarında 120 dövləti birləşdirən Qoşulmama Hərəkatına inamla sədrlik edir ki, bu da ölkəmizə beynəlxalq miqyasda böyük inam bəsləndiyinin təsdiqidir. Bu gün Azərbaycan yeni neft strategiyasının uğurla reallaşdırılması sayəsində bölgənin enerji xəritəsini tamamilə dəyişməyə nail olmuş, həmçinin Avropanın enerji təhlükəsizliyində böyük çəkiyə malik bir ölkəyə çevrilmişdir. Zəruri infrastrukturun yaradılması sayəsində Azərbaycanın İster Şimal-Cənub, istərsə də Şərq-Qərb nəqliyyat dəhlizində strateji məntəqə kimi rolu əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır. Bütövlükdə, müasir müstəqil Azərbaycan Ulu Öndərin davamçısı olan Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə uğurla inkişaf edir, ardıcıl nailiyyətlər qazanaraq yeni zirvələr fəth edir. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin uzaqgörən, düşünülmüş və qətiyyətli siyasəti sayəsində Azərbaycanın əldə etdiyi uğur və nailiyyətlər onu söyləməyə əsas verir ki, Ulu öndərin bizlərə miras qoyduğu müstəqil dövlət əmin əllərdədir. Demokratik dövlətdə siyasət xalq naminə və xalqın vasitəsilə həyata keçirilir. Ümummilli liderin qətiyyətinin xalqa ruh yüksəkliyi gətirdiyi, özümüzü inamımızı dirçəldiyi, milli şüuru oyatdığı kimi, ölkə başçısı da həmin inamın davamlı olmasını gördüyü işlərlə təmin edir. Bu gün əminliklə deyə bilərik ki, respublikamızın tarixində Heydər Əliyevin şəxsiyyəti həlledici rol oynamış, zaman keçdikcə, dövlətimiz inkişaf edib müstəqilliyini möhkəmləndirdikcə Milli Qurtuluş Gününün tarixi əhəmiyyəti və dəyəri daha da aydın dərk olunacaqdır. İllər ötsə belə Azərbaycan xalqı 15 iyun tarixini yənə də qürur və şərəf günü kimi qəbul edəcəkdir-o tarixi bizlərə bəxş edən dahi insanı eyni sevgi, hörmət və ehtiramla xatırlayacaqdır.

Qazanılan bütün nailiyyətlərin əsasında Ümummilli lider tərəfindən müəyyənləşdirilən siyasi kurs və Prezident İlham Əliyevin bu siyasi kursu uğurla davam etdirməsi faktı dayanır. Bu günün fəvqündən baxanda Azərbaycanın gələcəyi daha işıqlı və firaqan görünür. Çünki müstəqil Azərbaycanın idarəçilik sükani Ulu öndərin siyasi varisi Prezident İlham Əliyevin əlindədir. Prezident İlham Əliyevin bu siyasəti uğurla həyata keçirməsi nəticəsində Azərbaycan dünyanın dinamik inkişaf edən, modernləşən, beynəlxalq miqyasda nüfuzu gündən-günə artan dövlətinə çevrilmiş, ötən dövr ərzində möhtəşəm iqtisadi uğurlara imza atılmışdır. Bunu təkcə Azərbaycan vətəndaşları deyil, bütün dünya təsdiq edir-Azərbaycana gələn hər bir şəxs ölkəmizdə gedən inkişafa heyran qalır. Bu gün xalqımız əmindir ki, müstəqil Azərbaycan Heydər Əliyev ideyaları işığında Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə daha yüksək zirvələr fəth etməkdədir.

Yaşar Əhmədov
Fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru,
Azərbaycan Dövlət Neft və Sənaye
Universitetinin
"Humanitar fənlər" kafedrasının
dosenti

Milli Qurtuluşun memarı

ni bir tarixin yazıldığını və yaşadığını görür və bu onun öz liderinə olan inamını, sevgisini qat-qat artırır. Tale elə gətirdi ki, Azərbaycanın XX yüzillikdə ikinci dəfə qazandığı müstəqilliyin qorunması və möhkəmləndirilməsi kimi müstəsna əhəmiyyət daşıyan missiya da hələ Sovet dönməndə respublikamızın gələcək inkişafı üçün fundamental əsaslar yaradan Ulu Öndərin üzərinə düşdü. Heydər Əliyev xilas-karlıq missiyasına Naxçıvandan başladı. 1991-ci il sentyabrın 3-də Naxçıvan Ali Məclisinin Sədri seçilən Heydər Əliyev xalqda müstəqillik uğrunda mübarizə əzmini möhkəmləndirməyə çalışırdı. Onun çağırışı ilə Naxçıvanın 1991-ci il martın 17-də keçmiş Sovet ittifaqının saxlanması ilə bağlı keçirilən referendumda qatılmaması Azərbaycan xalqının müstəqillik ideyalarına inamını artırırdı, insanlarda böyük mübarizə əzmi yaratdı. Halbuki respublikanın o vaxtkı rəhbərliyinin təhriki ilə həmin saxta referendumda Azərbaycan da qoşulmuşdu. Zaman Heydər Əliyevin uzaqgörənliyini bir daha təsdiqlədi. Referendumdan cəmi bir neçə ay sonra-avqustun 19-da keçmiş SSRİ-də "KQÇP" adını alan dövlət çevrilişinə cəhd oldu. Bundan sonra hadisələr dönməz xarakter aldı, keçmiş İttifaq, onunla bərabər də kommunist partiyası dağıldı.

Ötən əsrin 90-cı illərinin əvvəllərində xalq ölkədə tüğyan edən hərçməlikdən, iqtidarın yarıtması siyasətindən yorulmuşdu. Xalqımızın sağlam qüvvələri və ziyallılar Heydər Əliyevə müraciət edərək Onu xalqımızı düçar ola biləcəyi bələlərdən xilas etməyə çağırırdılar. 1992-ci il oktyabrın 24-də ziyalıların müraciətinə cavab məktubunda Ulu Öndər mövcud realiaqları dərindən təhlil edərək bu partiyanın yaradılmasına razılıq verdi. Lakin o zamanlı hakimiyyət nümayəndələri partiyanın təsis konfransını Bakıda keçirməyə imkan vermədilər və konfrans Naxçıvanda baş tutdu. Beləliklə, noyabrın 21-də Naxçıvanda Yeni Azərbaycan Partiyasının təsis konfransı keçirildi və Azərbaycanın siyasi, ictimai, dövlət həyatında yeni dövrün başlanğıcı qoyuldu. Ulu Öndər Heydər Əliyev

uğurlarının möhkəm bünövrəsini qoydu.

Ümummilli liderimizin rəhbərliyi ilə müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyasının hazırlanması və 1995-ci il noyabrın 12-də ümumxalq səsverməsi yolu ilə qəbul olunması tarixi hadisə idi. Müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası ölkənin gələcək inkişafının hüquqi əsaslarını müəyyən etməklə yanaşı, insan hüquq və azadlıqlarının təminatını dövlətin ali məqsədi kimi ön plana çıxardı. Ümumillikdə, Azərbaycan dünya iqtisadi sistemində öz layiqli yerini tutdu, beynəlxalq təşkilatlarda uğurla təmsil olundu, dünyada etibarlı tərəfdaş kimi tanındı, ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətlərini uğurla inkişaf etdirdi. Bəzi tarixi günlər xalqın gələcəyini müəyyən edən böyük başlanğıcların əsasını qoyur. Tariximizə Milli Qurtuluş Günü kimi daxil olan 1993-cü ilin 15 iyun günü böyük ictimai, siyasi və tarixi əhəmiyyətə malik gündür. Vətəni, xalqını sevməyə, çətin günlərin ağırılarını, dəhşətlərini yaşayanlar, hadisələri görənələr üçün 15 iyun əsl Qurtuluş Günü, Azərbaycan dövlətçiliyinin ölüm-dirim mübarizəsinin tarixidir. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikası müstəqilliyini elan etdi-müstəqilliyin ilk illərində ölkədə özbaşınalıq hökm sürürdü, orduda vəziyyət ağır idi, erməni təcavüzü güclənirdi, Azərbaycanda hakimiyyət boşluğu yaranmışdı-bu dövrdə gərginləşən siyasi vəziyyət, əhalinin ağırlaşan sosial durumu ölkəni bu bələlərdən xilas edə biləcək, xalqı öz arxasınca aparmağa qadir liderə ehtiyac olduğunu şərtləndirirdi. Cəmiyyətin bütün təbəqələri əmin idi ki, yenicə müstəqillik qazanmış ölkəni düşüdüğü ağır və dözülməz vəziyyətdən çıxarmağa qadir yeganə şəxsiyyət Heydər Əliyevdir. Xalqın təkidli tələbi ilə hakimiyyətə qayıdan Heydər Əliyevin gəlişi ilə ölkədə uzun illər davam edən gərginlik və qarşıdurma sönüdü, respublikamız vətəndaş müharibəsindən və parçalanma təhlükəsindən xilas oldu.

Ümummilli liderin şəxsiyyəti, onun özünəməxsus siyasi idarəetmə qabiliyyəti, qətiyyəti, uzaqgörənliyi böhrana son qoydu, xalqımız azərbaycançı-

miyyəti vardır. Onun siyasi xadim kimi yürütdüyü siyasətin başlıca qayəsi Azərbaycanın hər bir vətəndaşının təhlükəsizliyini qoruya biləcək qədər güdrətli dövlətə çevirmək olub. Bu gün Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Ümummilli Liderimizin siyasi kursuna sadıq qalaraq müstəqil ölkəmizi inamla gələcəyə doğru aparır. Bu yol ulu öndər Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi yoldur. Ümummilli lider Heydər Əliyev vaxtilə müdrikcəsinə demişdir: "Heç bir qüvvə Azərbaycanın müstəqilliyini ələndən ala bilməz. Bundan sonra heç bir qüvvə Azərbaycan dövlətçiliyini məhv edə bilməz". Bu inam, bu qətiyyət Qurtuluş Günü'nün mənası və verdiyi ibrət dərsləridir. Bu onu göstərir ki, ne qədər Azərbaycan var, Heydər Əliyev də olacaq, onun ideya və əməlləri yaşayacaq, bizi daim doğru yolla, irəliyə aparacaqdır. Dahi şəxsiyyətin yenilməz iradəsi, uzaqgörənliyi, fədakarlığı onu bütün dünya azərbaycanlılarının lideri etdi, ömür yolu doğma Vətənə xidmət nümunəsinə çevrildi. Müdrik siyasi və dövlət xadimi tariximizdə müstəqilliyimizin memarı və qurucusu oldu. Bu gün müasir müstəqil Azərbaycan Ümummilli liderin ideyaları əsasında uğurla inkişaf edir. Ümumiyyətlə, ölkəmizin hər birimizdə qürur doğuran reallıqları ilk növbədə siyasi varisliyin təmin edilməsi ilə bağlıdır. Biz ayrı-ayrı ölkələrin təmsalında siyasi kursun vaxtaşırı dəyişməsinin fəsadlarını dəfələrlə müşahidə etmişik - belə hallar anarxiyaya, iqtisadi tənəzzülə, sosial vəziyyətin ağırlaşmasına və bu kimi digər mənfi meyillərə yol açma bilər. Azərbaycanın xoşbəxtliyi ondadır ki, ölkəmizdə Ulu öndərin əsasını qoyduğu siyasi kurs son illərdə Prezident İlham Əliyev tərəfindən eyni ardıcılıqla davam etdirilir. Bu gün milli qurtuluş ideologiyasının təntənəsi müstəqil respublikamızın davamlı inkişafında özünü aydın göstərir, regionda və dünyada Azərbaycanın nüfuzu daha da artır. Prezident İlham Əliyev hələ ilk dəfə dövlət başçısı seçilərkən bəyan etmişdi ki, onun əsas vəzifəsi Heydər Əliyev siyasi kursunu davam etdirmək olacaqdır. Bu gün ölkəmizin